

Dramos interpretacijos pagrindai: draminė situacija

Draminė situacija yra skiriamasis dramos žanro bruožas, ji yra atpažįstama ir klasikiniėje, ir šiuolaikinėje dramaturgijoje. Draminė situacija verčia personažą veikti, jis privalo ieškoti išeities nedelsdamas čia ir dabar. Dramatiškoje situacijoje personažą verčia veikti išoriniai ir vidiniai veiksniai. Suvokti draminę situaciją padeda palyginimas su padėtimi be išeities, kurioje atsidūręs žmogus privalo įveikti kliūtį, nes kitaip jam bus dar blogiau. Pavyzdžiui, netikėtai vandenyje atsidūręs žmogus, kuris nemoka plaukti, išsigąsta ir patiria didžiulį stresą, tačiau jis privalo ieškoti išeities iš beviltiškos padėties čia ir dabar, mėginti plaukti (veiksmas) ir išplaukti į krantą (įvykis), nes kitaip jam bus dar blogiau, jis nuskęs. Draminių situacijų grandinėje iki veiksmo atomazgos tęsiasi dinamiškas pulsavimas: veiksmas–įvykis–veiksmas–įvykis... Dramaturgai personažo kelyje rikiuoja vis naujas kliūtis. Jos sukuria herojų, atskleidžia jo charakterį.

Kadangi dramą sudaro draminių situacijų grandinė, draminės situacijos analizė yra tinkama interpretuojant praktiškai kiekvieną kūrinio fragmentą: personažas, įveikęs kliūtį ir radęs išeitį iš beviltiškos situacijos, atrodo, galėtų nusiraminti (tuomet pasibaigtų ir dramos kūrinys), tačiau jis patenka į dar sudėtingesnę situaciją, kurioje, įveikęs kliūtį ir radęs išeitį, atsiduria dar sudėtingesnėje situacijoje ir t. t. Draminės situacijos analizė leidžia atskleisti dramos žanro suvokimą, padeda pasirinkti teisingas atramas, interpretuojant visą kūrinį, arba jo fragmentą. Pagrindiniai draminės situacijos analizės objektai yra **veiksmas, personažo išoriniai ir vidiniai veikimo motyvai, personažo charakteris.**

Vincas Krėvė „Skirgaila“

Tarp dviejų pasaulių I: Henrikas Mazovietis

Draminė situacija gali būti kuriama iš išorinio ir vidinio veiksmo. V. Krėvė dramą „Skirgaila“ pradeda scena, kurioje lenkų vyskupas Henrikas Mazovietis jau senokai yra atvykęs pas didįjį Lietuvos kunigaikštį, turėdamas tikslą įtikinti jį, kad Volynės ir Podolės žemes privalu atiduoti Lenkijai, kaip Jogailos kraitį:

HENRIKAS MAZOVIEČIUS. Didelę klaidą padarė karalius, kad, su mumis nepasitaręs, pavedė kunigaikščiui Skirgailai Lietuvą valdyti. Volynė ir Podolė buvo jo pažadėtos kaip kraitis lenkų karalystei... O kur dabar tie kraštai, kur karaliaus pažadai?.. Atitaisyti klaidą, išreikalauti žadėtus lankų žemei kraštus esame pasiūstę!..

Vyskupas trokšta veikti, tačiau Skirgaila jį ignoruoja. Skirgailos charakteris ir elgesys yra kliūtis, kurią personažai turi įveikti. Šiame epizode draminis veiksmas kyla dėl personažų

negalėjimo veikti, siekti savo tikslo. Henrikas Mazovietis ieško išeities, galvoja, kaip susitikti su Skirgaila. Laukiant audiencijos pas didįjį Lietuvos kunigaikštį, lenkų menėje verda aistros. Tai ir yra šio epizodo **veiksmas**. Henriko Mazoviečio veikimą skatina **išorinis veiksnys** ir **vidinis veiksnys**. Išorinis veiksnys yra priešiška aplinka ir Skirgailos charakteris. Riterių nuomone Lietuva vis dar yra laukinė šalis, kuri nesuvokia riteriško mandagumo, čia gyvena nedraugingi, niaurūs ir nesukalbami žmonės, kuriuose sėdi velnias, todėl jie baidosi krikščioniško veido, vilko akimis žiūri į krikščionis. Henrikas Mazovietis didžiojo Lietuvos kunigaikščio pilį vadina tvartu, o Skirgailą – gyvuliu neišauklėtu, laukiniu kunigaikščiu, kuris valdo laukinius žmones. Vidinis veiksnys – personažo charakteris, kuriam būdinga didelė savimeilė („HENRIKAS MAZOVIEČIS.PATSAI DIDYSIS ROMOS CIESORIUS NEBŪTŲ DRĖSĖS TIEK UŽGAUTI MANE IR MANO ASMENY ĮŽEISTI ŠVENTOSIOS BAŽNYČIOS IR LENKŲ KARALIAUS GARBĘ...“). ŠIAME EPIZODE NUTINKA DU ĮVYKIAI, KURIE PARODO, KAD ORI VYSKUPŲ IŠORĖ SLEPIA ĮŽEIDŲ, KERŠTINGĄ HENRIKO MAZOVIEČIO CHARAKTERĮ.

Netikėtai sužinojęs, kad jo palydovas riteris Jonas iš Bychovo pilies kieme buvo sutikęs Skirgailą (**įvykis**), Henrikas Mazovietis pasikeičia, – buvusį įtūžį dėl lietuvių elgesio pakeičia nusivylimas savaisiais, panika garbingo amžiaus palydovams riteriams:

HENRIKAS MAZOVIEČIS (*pašokęs iš vietos ir sudaužęs kumščiu į skobnis*). Kodėl nesustabdei ir nepareikalavai, kad jis mus tuojau priimtų su derama pagarba ir tuo atitaisytų savo apsileidimą?.. (*Nusigręžęs nuo jo*) Bet ne! Jūs ir tokio menkniekio nesugebate... Prabilti žmoniškai, kur reikia, nemokate... <...> (*vis labiau tūždamas, žingsniuoja vėl išilgai kambario, užpakal rankas susinėręs. Su panieka*). Ką jūs galite? Nieko negalite, tik vienas vargas su jumis! <...> (*Su paniekos šypsena*) E, riteriai... <...> sakau, kad ne manęs jūs patys nieko nesugebate.

Vyksta **konfliktas** tarp Henriko Mazoviečio ir riterių (**veiksmas**). Įtampos kupiną epizodą nutraukia vienuolio Jono Skarbeko naujiena apie Skirgailos sulaikytą Oną Duonutę (**įvykis**). Ši žinia pakeičia Henriko Mazoviečio nuotaiką, – nusivylimas savaisiais virsta piktdžiugišku keršto troškimu, vyskupas akimirksniu sukuria didžiojo Lietuvos kunigaikščio pažeminimo planą. Personažas triumfuoja, jaučiasi radęs išeitį iš beviltiškos padėties. Epizodo pabaigoje sustiprėja Henriko Mazoviečio konflikto su Skirgaila motyvacija, pasikeičia personažo tikslas. Diplomatinės derybas dėl Volynės ir Podolės žemių prijungimo prie Lenkijos nustelbia dar sudėtingesnis tikslas – palaužti atkaklojo Skirgailos charakterį, pažeminti išdidųjį kunigaikštį ir taip atkeršyti už įžeidimą.

HENRIKAS MAZOVIEČIS.A, nemandagus valdove, aš tau atkeršysiu!.. Aš tave pažeminsiu, priversiu prašyti mano malonės!.. Pažinsi, kas yra kunigaikščių kilmės Plocko vyskupijos nominatas!.. Dieglius tau būsiu, kol atsieksiu savo tikslą... Dievo garbe siekiu, atkeršysiu tau... Atkeršysiu!...

Veiksmo ir įvykių kaita suteikia epizodui struktūrą. Tai **trijų dalių struktūra**, kuri yra būdinga ir visam dramos kūriniiui, ir mažesniems jo segmentams – epizodams. Dalis skiria du netikėti įvykiai, kurie pakeičia veiksmo kryptį, atskleidžia personažo charakterio bruožus.

Pirmoje dalyje (I veiksmo) yra numatomas konfliktas (paaiškėja konflikto tarp lenkų ir lietuvių, tarp Henriko Mazoviečio ir Skirgailos priežastys), pristatomi veikėjai (esantys scenoje lenkai ir joje dar nepasirodę lietuviai, Skirgaila, Ona Duonutė). Šios dalies pabaigoje veiksmas pasuka netikėta kryptimi. Sužinojus apie Jono iš Bychovo susitikimą su Skirgaila, Henriko Mazoviečio pasipiktinimas nederamu lietuvių elgesiu virsta nusivylimu dėl savųjų elgesio.

Antroje dalyje (II veiksmo) šis veiksmo posūkis komplikuoja situaciją (Henriko Mazoviečio priekaištai riteriams), herojus darosi vis aktyvesnis, rutuliojasi konfliktas, tačiau šią kliūtį vyskupas ir riteriai sugeba įveikti, konfliktas užgęsta taip pat staiga, kaip ir užsiplieskė. Epizodo pabaigoje išryškėja antras nelauktas posūkis. Atvykęs vienuolis Jonas Skarbekas kalba ne apie susitikimą su Skirgaila, o apie Onos Duonutės sulaikymą. Netikėta žinia pakeičia dramatinio veiksmo kryptį, – trečioje epizodo dalyje personažas suvokia naują savo veikimo tikslą ir yra pasiryžęs energingai jo siekti.

Trečioje dalyje (III veiksmo) personažo situacijas komplikuojasi, jis jaučiasi įžeistas ne tik lietuvių, lenkų riterių, bet ir savo karaliaus. Vyskupas pasipiktina dėl to, kad valstybėje be jo žinios daromi svarbūs sprendimai, jis nieko nežino apie broleño sužadėtuves su Ona Duonute:

HENRIKAS MAZOVIEČIUS (*nustebintas pašoka*). Kaip?! Mano broleñui sužadėta!.. Ir aš nieko apie tai nežinau!.. (*Sudėjęs rankas ant krūtinės, į riterius*) Girdite? A-a? Ir nieko mums nepasakė?.. A-a? Nei vienu žodžiu neprasitarė!..

Dabar Henriku Mazoviečiui rūpi ne Volynės ir Podolės žemės, o kitas, kur kas sudėtingesnis tikslas. Padedamas Onos Duonutės, jis tikisi pakeisti sunkų Skirgailos charakterį:

HENRIKAS MAZOVIEČIUS. Tedėkoja Lydos valdovė, kad Dievo pirštas skyrė jai baigti karalienės Jadvygos darbą ir palaužti šio laukinio valdovo širdį, kaip kad šventa karalienė palaužė Jogailos. Tepadaro iš nesukalbamo priešo Skirgailą palankų mums draugą mūsų tėvynės naudai ir šventosios bažnyčios didesnei garbei!

Kritišku momentu, kulminacijoje, herojus randa išeitį (arba, kitais atvejais, žūsta). Konfliktas išsprendžiamas didžiausios įtampos taške, – tai emocinė kulminacija, kurioje Henrikas Mazovietis triumfuoja, įsivaizduodamas, kaip atkeršys Skirgailai.

Mokydamiesi analizuoti dramatinę situaciją, atsakykite į klausimus, pavyzdžiui,

1. Kuris personažas yra vaizduojamas dramatinėje situacijoje (kas yra padėtyje be išeities)? Kodėl tokią situaciją galime pavadinti padėtimi be išeities?

2. Kas verčia veikti šį personažą? Koks yra personažo tikslas, kuris verčia veikti? Kokios yra kliūtys, kurias jis turi įveikti?
3. Kaip personažai apibūdina jiems priešišką aplinką ir veikėjus, – grėsmę iš šalies, kuri verčia veikti?
4. Kokios personažo asmeninės savybės – vidiniai veiksniai (asmeninės problemos, charakterio bruožai) verčia veikti?
5. Kaip personažas vertina save ir kaip vertina kitus?
6. Ką personažas ketina daryti?
7. Kas yra draminis įvykis? Kiek ir kokių įvykių vaizduojama dramos epizode (veiksme), kokius personažo charakterio bruožus jie atskleidžia?
8. Kuo skiriasi trys dramos epizodą (veiksmą) sudarančios dalys? Kaip keičiasi veiksmo atmosfera, personažo nuotaika, energija?

©Aušra Martišiūtė